

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בראשית

ביאת אני בטה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בראשית

- ב..... ברא אלוקים - הוא בורא ומנהיג ועושה לכל המעשים
- ג..... והארץ היתה תוהו ובוהו וכו' ורוח אלוקים מרחפת - הקב"ה נמצא בתוך ה'תוהו ובוהו'
- ה..... חזקו ויאמץ לבבכם - אבטח ולא אפחד
- יא..... ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר - אין כוחנו אלא בפה
- יד..... קול ה' בכח - נחפשה דרכנו ונחקורה
- טו..... צדקה וחסד - כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים
- טז..... תורה מגנא ומצללא - אין שמירה כתורה

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת בראשית

לא נהדרו, עוללים לא מצאו מנוח, ועוד אלפי יהודים נפגעו בגופם והם שבורים ורצוצים על מיטת חוליים, ועל הכל - אותם אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה [וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ח:): 'שבי קשה מכולם'], מלבד הצער הגדול של רבבות אשר הוצרכו ליטול מקל נדודים ולברוח כפשוטו, ו'מחויץ תשכל חרב ומחדרים אימה' מפחד אויב המאיים על כל יושבי ארץ הקודש בחיצי מוות ה' ישמרנו, אשר חלילה לנו לומר כי כך הוא טבעם של אותם 'פראי אדם' צמאי דם, או לאידך, לחפש ולמצוא אשמים בדבר ולתלות את קולר הכשלון בצווארו של מאן דהו, אלא מצווה עלינו להתחזק ביתר שאת וביתר עוז בעמוד האמונה, להשריש בלבבנו עמוק עמוק כי הבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לברוך עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ברא אלוקים - הוא בורא ומנהיג ועושה לכל המעשים בפרשתן (א א), 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ', וביארו צדיקים, בראשית - ראשית לכל, ידע האדם ויכיר שברא אלוקים את השמים ואת הארץ - שאבינו רוענו ברא את השמים והארץ וכל צבאם, והוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ומשגיח על כל הנעשה בעולם בהשגחה פרטית.

ואם חיזוק האמונה שייך תמיד בכל עת ובכל שעה, הרי על אחת כמה וכמה אמורים הם 'למעשה' בזמן הזה כאשר לדאבון כל לב ונפש עומדים אנו ב'פרשת התוכחה', חרב עברה בארצנו הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו, מאות יהודים נהרגו ונשחטו על קידוש ה' הגדול והנורא, נשפך דמם כמים, פני זקנים

א. כענין הזה אמר הרה"ק היסוד העבודה ז"ע וז"ל, 'אמרו חז"ל (ויק"ר לו ד, הובא ברש"י בריש הפרשה) בשביל ישראל שנקראו ראשית, כלומר, שכל עיקר הבריאה הוא בשביל בני ישראל החוזרים תמיד בפיהם ובלבבם כי אלוקים ברא שמים וארץ והוא רב ושליט, בשביל אמונה זו שבני ישראל מאמינים בהשגחתו ית"ש נברא העולם, עכ"ל. וזהו שאמרו 'בשביל ישראל שנקראו ראשית' - שהם חוזרים תמיד לקרוא כי 'בראשית' ברא אלוקים את השמים ואת הארץ (הובא בתורת אבות).

ב. כה המליצו בנוסח התפילה (ב'תחנון') 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו', שהאומר, הן אמת שהקב"ה מנהיג עולמו אבל גם אנחנו עוזרים ומסייעים או מפריעים, מתקנים או מקלקלים... הרי זה אבותינו חטאנו - ר"ל אבי אבות החטאים...

וכבר אמר אחד מגדולי דורנו, הנה אנו אומרים 'אמת מלכנו אפס זולתו', הכל יודעים ומאמינים ש'אמת מלכנו', אבל כל אחד שואל 'היכן אני (או 'הוא') בתמונה (וואו בין איך אדער 'יענער' אין די בילד), תשובתו אפס זולתו - אינך נמצא כלל בתמונה - הכל רק מלכנו לבדו...

ג. בדרך צחות אמרו 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר', אזי קל וחומר שכאשר ה' כן ישמור עיר בוודאי שוא שקד שומר...

ולאותם האומרים שעתה התברר שאי אפשר לסמוך על הקוראים עצמם אנשי חיל, ייאמר במעשה באחד שנכנס לשטיבלעך ב'זכרון משה' כשהוא 'זורח' מאושר ופניו קורנות מצד לצד... וכשראה את הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל אמר לו, היום נוכחתי לראות כי אכן השי"ת הוא הטוב והמיטיב, נענה לו רבי נטע במעשה באחד שישב ועסק בלימוד הגמרא, ולפתע עלתה בליבו קושיא חמורה, וככל שיגע ועמל לא הצליח ליישב העניין, עד שהבחין כי התוס' שם מקשים קושיא זו, ועיין בתירוצם וראה כי אכן 'כפתור ופרח' הוא, יישוב הגון וברור המסלק את הקושיא לגמרי, ומרוב התפעלות והתלהבות הוציא עט סופר מחיקו, ורשם בגליון הגמ' גם אני, יענקל מירושלים, מסכים לתירוצם של בעלי התוס'... הבין הלה היטב את ה'עוקץ' הטמון בדבריו של רבי נטע (שבא להוכיחו, כשם שאין בעלי התוס' צריכים להסכמתו של אותו יענקל... וגם קודם שבא לעולם כבר היו הדברים נכונים לאמיתה של תורה, כך הקב"ה אינו צריך להסכמתך

והארץ היתה תוהו ובוהו וכו' ורוח אלוקים מרחפת - הקב"ה נמצא בתוך ה'תוהו ובוהו'

בפרשתן (ד טו), 'וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו', ביאר בה הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע (הובא בדברי שלום קדינוב), כי הנה המאמין באמונה שלימה בבורא יתב"ש לא ישבר לבו מכל אשר יקרהו, אם בהפסד ממון או בשאר מיני היזק והפסד שנעשה לו על ידי רעהו, בידעו שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז), נמצא שלא פלוני עשה זאת, וגם חלילה מלומר שמעצמו נעשה המעשה, אלא הכל 'בדבר ה' נעשה', וזה ביאור הקרא וישם ה' לקין אות - 'אות אמונה' המהורה, וממילא לבלתי הכות אותו כל מוצאו - שלא יכהו לבו בכל דבר שימצאהו, כי ידע ויכיר שהכל מאתו יתברך שמו'.

ונודע מה שכתב רבינו הרמב"ם (פ"א מהל' תעניות ה' ב-ג) וז"ל, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרת (מלשון מקרה) הרי זו דרך אכזריות וכו', עכ"ל. והדברים מפורשים 'להלכה ולמעשה' שחלילה לנו לחשוב מי הם ה'גורמים' לדבר ולחפש אחר סיבה טבעית וכו"ב 'ממנהג העולם', ולתלות ביד המקרה ח"ו, שמחשבה זו אינה אלא 'דרך אכזריות', אלא עלינו להתחזק באמונת איתן כי הקב"ה הוא עשה ועושה את כל המעשים, והכל נעשה בהשגחה פרטית ומדוקדקת בחוט השערה, ואין טיפת דם שנשפכה רח"ל או שום צער ועגמת נפש שאירע בלא שיכריזו בן מלמעלה.

היום שהוא הטוב והמיטיב, וכי אמש לא היה כן ח"ו, ואמר, וכי אסור לומר שהיום ראיתי שהוא ית' הטוב והמיטיב, החזיר לו רבי נטע מיניה וביה, וכי אסור לספר מעשה... ועל דרך זה ייאמר לדידן, הרבש"ע אינו צריך להסכמה שאכן 'שוא תשועת אדם', וכל ה'כוחי ועוצם ידי' אינו שווה אפילו כקליפת השום... וגם כשנדמה ונראה ש'סוס מוכן ליום קרב' הרי האמת שה' הוא איש מלחמה...

ד. וכבר היה מעשה בבית אחד מהצדיקים אשר נפטרה בתם התינוקת, ודימו אביה ואמה שמכשול יצא מתחת ידם והם אשמים בדבר, ולא מצאו מנוח ומרגוע לנפשם, עד שהגיע הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע לנחם אותם באבלם וביגונם, ואמר להם 'ידיים, ידיים, אלעס בידי שמים', שגם מה שנעשה 'בידיים' אף הוא בידי שמים, שהרי אין כח לאדם להזיז אצבע קטנה בלא שיכריזו כן מן שמיא, והכל נעשה ברצון ה' ית', ובזה נחה דעתם. ה. הנה כתיב (תהילים מב ח) 'תהום אל תהום קורא לקול צנורך כל משבריק וגליך עלי עברו', ומבאר הגאון רבי שמשון רפאל הירש זי"ע, המביט על התהום וגלי הים נראה לו הכל כגוש אחד הממהר לשטוף בשצף קצף כל הנקרה בדרכו ללא שום סדר והנהגה מכוונת. אך באמת - תהום אל תהום קורא 'לקול צנורך', כאומר הריני נשמע ומקבל את הדרכת הקב"ה, הוא השם בים דרך והוא מורה לכל טיפת מים אנה תלך, וכמו האוחז בצנור המעביר מעט מים במידה מדודה ובידו לכוון את תוקף זרימת המים ולכל אשר יחפוץ יטהו, וא"כ הכל בחשבון מדוקדק ומסודר ומדוד. עוד כתיב (שם קמח ב-ה) 'הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו וגו'', אש וברד שלג וקטור רוח סערה עושה דברו, וכבר עמדו על דקדוק הלשון מאי טעמא נזכר רק על הרוח שהיא 'עושה דברו' של הקב"ה, וכי שאר הברואים הנזכרים באותו הפרק אינם 'עושי דברו'. וידוע ביאורו של הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שהרוח סערה משברת הרים ומפרקת גבעות, ואף נוטלת עמה כל הנקרה בדרכה, ויש מקום לטעות ח"ו ולומר שכך הוא טבעו של עולם - בבוא הרוח תזיז ותסיט ככל אשר עולה על רוחה, לכן הזכיר בפירוש 'רוח סערה עושה דברו', כל מה שאירע על ידי הרוח היה על פי רצונו ית', ואפילו דבר קל כמו גבעול עשב או קש אינו נע ונד בלא ציווי השי"ת. על דרך זה גם לדידן, אם נראה שפרצה רוח סערה של אותם ישמעאלים ארורים, והם הורגים ורוצחים כל הנקלע לידם, משליכים חיצו מוות אשר פוגעים בלי חשבון (ח"ו), אך האמת כי רק הוא אמר ויהי, ואותה 'רוח סערה' היא העושה דברו של הקב"ה.

ו. סח לי רב אחד מעי"ת נ"י יצ"ו, כי מדרך העולם בבואם לאכול איזה דבר מאכל יעיניו ויחקרו אחר ה'השגחה' - מי ה'רב' המכשיר ומה כשרות המאכל, לא פחות מזה על האדם לעיין ולהתבונן כשבא לאכול את לבו, היינו, לאכול את עצמו מתוך כעס וזעם על מצבו, או על פלוני שעשה לו כך, איש זה קלקל לו השידוך, ורעהו הזיק לו הפרנסה וכו' וכיו"ב... והדבר עולה לו בבריאות גופו ונפשו, יעיין קודם לכן בהשגחה פרטית - שהקב"ה משגיח על פרט הנעשה בעולם והכל מאתו לטובת האדם, וירווח לו...

באר הפרשה - פרשת בראשית

וזאת נחמתנו בעניינינו, באמונתנו התמימה והטהורה שכל הנעשה וכל המאורעות וכלל תשפוכת הדמים הינם מידו הגדולה של אבינו אב הרחמן, ואם כי אין בידנו ובקוצר שכלנו להבין על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ונסתרים דרכי ה', אך הננו יודעים

ומאמינים שאנו מושגחים בהשגחה עליונה על כל צעד ושעל' והננו ב'ידיים טובות'...^א

ובבר ביאר ה'אבן עזרא' (ד"ה ולא תשימו קרחה) במה שנאמר (דברים יד א-ב) 'בנים אתם לה' אלוקיכם,

ז. דבר נפלא אמר הגאון רבי דוב מאיר רובמן זצ"ל ראש ישיבת 'תפארת ישראל' (חיפה) לבאר בלשון התפילה בהזכרת נשמות 'אב הרחמים שוכן מרומים', וכן על דרך זה 'א-ל מלא רחמים שוכן במרומים', שלכאורה מה עניין לספר בשבחו של הקב"ה דייקא בזה שהוא 'שוכן מרומים' (ופשיטא שאין זה רק כמליצה וחרוזים בעלמא), אלא שכשאנו מעלים בזכרונו את הנשמות שהלכו לעולמם עלינו להצדיק את הדין ולומר כי הקב"ה הוא אב הרחמים וא-ל מלא רחמים, וכי תאמר איה רחמנותו... ומה שייך לומר שהיה כאן 'רחמים' בעוד שנראה שניתכה מידת הדין במלוא עוזה ותוקפה, על כן אנו אומרים מיד שוכן מרומים - שרק כאן בעולם התחתון נראה כרעה וצרה, כי קצרה דעתנו ועינינו להבין את כל מהלך ההשגחה האלוקית ומאוד עמקו מחשבותיך, אכן אם מביטים 'מלמעלה' רואים היטב עד כמה הוא 'אב הרחמים'.

מעשה נורא הביאו בספרי קורות הימים על תלמידו של הרמב"ן שחלה את חליו האחרון, והלך הרמב"ן לבקרו, וכאשר ראה שכבר תקיף ליה עלמא, אמר לו - שמע בני לאשר אצורך, הנה בעולם העליון יש היכל קדוש הנקרא 'כסאות למשפט' ושם 'שכינה' נמצאת, על כן קח נא 'קמיע' זו אשר אתן לך כעת, עמה תלך לכל הממונים ותבקשם שיובילוך להיכל 'כסאות למשפט', שם תשאל מאת הבורא 'כמה שאלות עצומות שיש לי על הנהגתו יתברך עם עמו ישראל', וגם על מה נלקחת מהאי עלמא כה צעיר לימים. ויהי היום, ישב הרמב"ן ולמד אצל החלון, והנה נפתח החלון, ונתגלה אליו אותו תלמיד ואמר לו, בעלותי השמימה, בכל מקום שהראיתי את הפיתקא שמסר רבינו בידי לא מנעו את דרכי, וכך עליתי מעלה מעלה עד אותו היכל אשר הרבי ציווני לילך שמה, אך מה אעשה שכאשר רציתי לשאול את השאלות והתמיהות שנצטוותי לשאול, לא הוקשה לי מידי ולא היה לי מה לשאול, כי בעולם האמת רואים שאין כלל קושיות, והכל 'בצדק ובמשפט בחסד וברחמים' (הובא ב'משנה שכיר' אבות פ"ו ממה שראה בספר קדום).

מסופר על הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע שקודם הסתלקותו מן העולם אמר לא אכנס לגן עדן כל זמן שבנ"י לא יושעו, אחר תקופה כשגברו גזירות על בני"י שאלו את בנו הרה"ק הרי"מ מזינקוב זי"ע הרי כך וכך אמר אביכם... השעין הרי"מ את ראשו, אח"כ קם ואמר, אבי נתגלה אלי ואמר, כתיב (תהלים מח י) 'דמינו אלוקים חסדך בקרב היכלך'. כל מה שנדמה בזה העולם שיש מידת אלוקים - דינים לישראל, הרי בקרב היכלך - בשמים ממעל, רואים שהכל חסדים גמורים, ואיך יבקש שיפסקו חסדים אלו (ילקוט אוהב ישראל ערך גזירות).

ח. ואכן אין ביד בני עולם להשיג ולהבין אפס קצהו מהנעשה בעולם, אם מקוצר שכלו של בשר ודם להבין בעומק הנהגת הבורא, אם מ'קוצר ראייתם' - שאינם נמצאים בזה העולם אלא כ'אורחים' למאה ועשרים שנה מתוך ששת אלפי השנים ולא יותר, היאך יבינו את כל הנעשה כשאין לפניהם 'תמונה ברורה' מ'עבר הווה ועתיד' (וכי יודע האדם מה היה 'עברו' של כל איש וכל חפץ, ולשם מה נשלח הַנֶּה. גם מי יודע מה יהא בעתיד ואיזה טובה וברכה מכינים עבורו מן השמים, וכי"ב הרבה, מחשבות שמים שאין לנו כל הבנה וידיעה בהם), אין לו אלא להלך בתום ובתמימות לקיים רצון הבורא ולהאמין בו בכל לב והשי"ת ישפיע עליו רוב טובה.

וכן ביארו את הכתוב, שביקש משה רבינו 'הודיעני נא את דרכך' (שמות לג יג), א"ל הקב"ה 'הנה מקום אתי' (שם כא), ובגמ' ביארו (ברכות ז.) שביקש משה לדעת דרכיו של הקב"ה 'מפני מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו', ועל כך השיבו לו 'הנה מקום אתי', פירוש מי שהוא מהלך על הארץ אינו רואה כי אם מחזה מחזה לחוד, אמנם המהלך על כנפי רוח, ועולה ממעל לארץ על ידי עראפלאן (מטוס), הרי רואה הוא כמה וכמה מחזות כאחד. כך א"ל הקב"ה 'הנה מקום אתי', כלומר אם תעלה השמימה אזי תראה מכאן עד כמה כל דבר בחשבון ארוך עם הרבה פרטים ונידונים, וכאשר תראה כמה טובה יש בכל דבר ודבר המתרחש בעולם שוב לא יהיו לך שום קושיות.

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ל'אורח' שנקלע לכפר פלוני לשבות שבתו, והנה ביום השבת קודש רואה האורח כי הגבאים בביהכנ"ס דשם נוהגים במנהגים שונים ומשונים... לפתיחת הארון נתכבד יהודי מתושבי

באר הפרשה - פרשת בראשית

ה

ה'מזרח', לאחמ"כ עמדו וקראו לעליה הראשונה נער צעיר מתושבי צד מערב, משם המשיכו לקרן צפונית מזרחית שם נקרא שוב נער צעיר לעליה הב', ול'שלישי' נקרא זקן מופלג מצד דרום, 'רביעי' מצפון, ו'חמישי' מהכסא השביעי שבאמצע ביהכ"נ... והיה נראה בעליל כי הללו מבולבלים בדעתם, עד שאין קוראים לעליות לפי איזה 'סדר' בר הבנה כלל וכלל, לא לפי 'אלפא ביתא' לא לפי סדר ישיבת ביהכ"נ וגם לא לפי 'זקן זקן קודם'... בגמר קריאת התורה לא אזור יותר כח ופרץ בפני הגבאי בטענה יואיל נא בטובו לתת מקומו לאנשים המבינים ב'עסקי גבאות' ולא ינהיג מע"כ את ביהכ"נ לפי שגעונותיו ובלבוליו... שחק הגבאי, ואמר, הנה אורח אתה אשר בין לילה באת הנה ובין לילה פונה אתה לדרכך, וכי כך ברצונך להבין את הנעשה כאן, אם תרצה קבע מקום מושבך כאן לכל הפחות למשך חצי שנה אז יעלה בידך להבין את הנעשה, כי הנה פלוני היושב ראשונה במזרח קיבל לפני כשבוע עליה לרגל יא"צ (יום השנה) שהיה לו, זה השני בסמוך לו נתכבד ב'שישי' לפני כג' שבועות כאשר נערכה שמחת הנישואין לנכדו החשוב, השלישי היושב לידו יעלה ויבוא למפטיר בעוד כחודש ומחצה לרגל יא"צ של אבי אמו... על כן לא נתכבדו כל אלו ב'עליה' היום, ומה ש'נער צעיר' נתכבד ראשונה, כי עליה זו של 'כהן' היא ובשבוע זה נסעו מכאן כל משפחת 'כהן' ולא נשאר לנו אלא כהן זה לבדו... 'סדר' יש כאן שבמשך מחצית השנה יעלה כל אחד מבני העיר לעליה לתורה, ומה לך כי נזעקת - אין בידך להבין את הנעשה בתור אורח לרגע... כיו"ב אמר החפץ חיים, אנו באים לזה העולם כ'אורחים' על 'מאה ועשרים' שנה - לא ידענו מה היה בזה העולם לפני ירידתנו ולא נדע מה יקרה מחר בזה העולם, היאך נרצה להבין את הנעשה כשאינן בידנו 'תמונה ברורה' כלל וכלל... וכי ידענו מי היה כאן לפני מאתיים שנה ויותר שעתה עליו להשלים כדי תיקונו ענין פלוני (ביגלול)... וכי ראינו מה היה לפני שלושת אלפי שנה במקום פלוני... ע"כ כל איש על מקומו ינוח בשלווה והשקט ויקבל גזירת שמים באהבה ושמחה... ויבין כי הוא נתון 'בידים טובות' - הקב"ה הדואג לו ולמחסורו יותר ממה שיש בידי אדם לדאוג לעצמו, אין לנו אלא לשמוח ולסמוך עליו ב'עיניים עצומות'.

עוד כיו"ב המשיל ה'חפץ חיים' למי שנכנס לביהכ"נ בעת שאמרו הקהל בפסוקי דזמרה, והנה הוא שומע אותם לאמר 'שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים', ותמה עד מאוד על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים 'את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד', ונרעש כולו מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו, והרי 'חלילה לך להמית צדיק עם רשע' (בראשית יח כה). עד שבא פיקח אחד ואמר, הקב"ה דיין אמת הוא, וכל 'קושיותיכם ותמיהותיכם' אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד סיפיה - 'שומר ה' את כל אוהביו, ואת כל הרשעים ישמיד', שכן הוא בדין, את הצדיק יאהב ה', ואת הרשע יעניש. אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב, סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות. אי אפשר לאדם 'לדון' בכבשונו של עולם רק אם ידע את כל המאורעות בעבר הווה ועתיד, ולא רק על הנראה לעיניים בשעה אחת בלבד, אז יכיר שאין שום קושיא על הנהגתו של הקב"ה, על מה עשה ה' ככה, כי הצור תמים פעלו, קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא.

וכן מצינו במדרש (אלה אזכרה) בענין עשרה הרוגי מלכות, שאחר שהחליט הרשע הבליעל להפשיט את עורו של ר' ישמעאל כהן גדול שרפי מעלה צעקו במרה 'זו תורה וזו שכרה', יצאה בת קול משמים אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם למים לתוהו ובוהו (כלשון ה'פיוט' על עשרת הרוגי מלכות במוסף דיוה"כ), והרבה ראו כן תמהו, שאין כאן כל תשובה מן השמים אלא אזהרה שישתקו ולא ישאלו על הנהגת שמים. וביאר הגה"ק הגר"ש קלוגער זי"ע שאדרבה, תשובה נפלאה יש כאן, וביאר במשל לפריץ אשר איווה לעצמו בגד מיוחד ומפואר שבו יוכל להתגאות ולהתהדר בפני חבריו בנשף גדול שעמד לערוך לרעיו הפריצים, שלח הפריץ שליח למקום מרוחק וקנה שם בד יקר ביותר, ויקרא לחייט יהודי, ויצוהו לתפור לו מבד זה בגד נאה ומהודר ביותר - גם נתן לו חוטי זהב וכסף לשזרם בתוככי הבגד... החייט הכניס כל אונו ומרצו וישם לילות כימים עד שהוציא מתחת ידו בגד אשר עין לא ראתה כמוהו... כאשר הופיע הפריץ בנשף הדור בלבשווה היללו הכל את מעשה האומנות שבתפירת הבגד. אך פשוט הוא שהדבר עורר קנאה בקרב הגויים - אנשי החצר של הפריץ, והללו החלו לרנן ולהוציא לעז על היהודי שגנב לעצמו חלק נכבד מהבד היקר ובפרט מחוטי הזהב וכסף.

והנה חזקה על 'לשון הרע' שתתקבל ובפרט כאשר המספר הוא נכרי על יהודי, הדברים נכנסו בלב הפריץ שמייהר לקרוא ליהודי ותבע ממנו שיחזיר לו מיד את ה'גזילה', לעומתו טען החייט שלא נטל לעצמו שום פיסת בד וכל אשר בא לידו נכנס בבגדו של הפריץ יר"ה. ואל ישאלני הפריץ כי הבגד קטן במידתו מהבד אשר ניתן לי - כי על

באר הפרשה - פרשת בראשית

הפריץ לדעת פרק במלאכת החייטות, וכל בגד עשוי מקיפולים הרבה ורק נראה כי אין כאן את כל הבד... הפריץ לא קיבל את דבריו, וחזר ותבע בתוקף את שארית הבד, היהודי ניסה לתאר בפני הפריץ כיצד הבגד עשוי ומדוע הוצרך להשתמש בכמות כה רבה של הבד היקר, אך ללא הועיל. בצר לו ביקש החייט את הבגד, וכשניתן לו החל לפרום ולפתוח את כל התפרים והקשרים ובין רגע לא היה כלל בגד לפנייהם אלא חתיכות חתיכות של בד ולצידם הרבה חוטי זהב וכסף, ותעל חמתו של הפריץ - ויזעק זעקה גדולה ומרה, מדוע השחתת את הבגד. ושיבהו החייט, ויאמר, ראה ראיתי שאינך יורד לסוף דעתי והבנתי שלא ידע מר 'חייטות' מהי גם אינו סומך על ידיעותי בחייטות על כן אמרתי 'אני את נפשי אציל' - אין בפני אלא ברירה אחת, לפתוח את כל קשרי ותפרי הבגד, ואצרף לעיניכם את חתיכות הבד זה לזה, ואז ייווכח מר במו עיניו שהבד שניתן לי נמצא כאן בשלימותו כמידתו הראשונה אשר נתן לי מר.

והנמשל מובן, הקב"ה ענה כנגדם, אין בידכם להבין כלל חשבונו של עולם בהיותכם כאן בעולם באמצע הנהגה של 'ששת אלפי שנים'... אם תרצו תשובה והסבר על הנהגתי בזה העולם, ברירה אחת בידי - להחזיר את העולם לתווה ובוהו, כלומר, כקודם בריאתו של עולם, ואראה לכם דבר דבור על אופניו מתחילת הבריאה מדוע יארע כך וכך, ומה החשבון בהיזק פלוני וכו' וכו'... כאשר תראו את התמונה בשלימותה אז תכירו לדעת שהכל בחשבון וסדר ללא כל פגם ועוול.

ט. וכבר אמרו לבאר בפסוק (תהילים צב ו-ז) 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', וצ"ב וכי רק הכסיל לא ידע ולא יבין, הרי מפורש כתיב ברישא 'מאד עמקו מחשבותיך' וכלומר שאף מהחכם נסתרים דרכי ה'. אלא אדרבה כך פירושו, מה גדלו מעשיך - מאד עמקו, ואכן, רק ה'חכם' יבין שמאד עמקו מחשבותיו ואין בידו להבין את הנהגת ה', אבל הכסיל 'לא יבין את זאת' - אינו מבין שמאד עמקו מחשבות ה', וחושב שיש בידו להבין את הנהגת ה'.

משלו משל, לאיש פשוט שנתנו לו להיכנס אל תוך החדר ששם יושב ה'טייס' ומנהיג את המטוס (עראפלאן) בתבונה, והנה חדר קטן זה על כל קירותיו ופינותיו מלא הוא בכפתורים שונים למיניהם, וכולם נעשו למטרות שונות זה לנסיעה, זה לאורה וכו', דבר דבור על אופניו בחכמה נפלאה, ויהי כאשר נכנס אדם זה התפעל מכל מה שראו עיניו, פנה לטייס והצביע על אחד הכפתורים וביקש לדעת למה הוא מיועד, ומה קורה אם לוחצים עליו, לגלג עליו הטייס ושאלו 'וכי הבנת כבר תכליתם ומטרתם של כל הכפתורים המרובים הקבועים כאן, שהנך בא לברר אודות כפתור זה דווקא...'

והנמשל מובן, מסתובב לו אדם בעולם הזה שברא הקב"ה - כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, ובא לשאול על איזה מקרה אשר קרהו 'על מה עשה ה' ככה', והרי אין לך 'טיפשות' גדולה מזו, וכי יש לו שמץ השגה והבנה בכל ה'הלוך ילך' הנעשה בהאי עלמא, ואיך ירצה להבין פרט אחד קטן מכל מערכת השמים והארץ.

ובזה אמרו לרמוז בפסוק 'איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת'. דהנה מי שהוא איש (עיי' רש"י ר"פ שלח - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות) יודע אל נכון שאינו אלא בער ולא ידע - שאין בידו שכל ומדע להבין את הנהגת הבורא בעולמו, אבל הכסיל יאמר בטפשותו לא יבין את זאת' - כלומר על פרט אחד מבין כל מערכת שמים וארץ יראה באצבע לומר 'זאת' לא הבנתי (כאומר אבל שאר ענייני העולם לבד מזאת הבנתי), והלא אין לך טיפשות גדולה מזו.

י. ואדרבה דייקא באותה שעת חושך ואפילה, שנדמה כאילו הקב"ה מסתיר פניו אזי הוא 'עמו אנכי' - ומתקרב ביתר שאת. וכבר אמרו שבשעה שאיש צובט את רעהו (א קניפ) הרי באותה שעה הוא מחזיקו ותופס אותו יותר בחוזק מבשעה שאוחזו בידו, כך בשעה שהקב"ה 'צובט' את בני ישראל הרי הוא קרוב אליהם ביותר ואוחז בהם בחזקה...

משל למה הדבר דומה, לאחד שדופק על דלת חברו, והנה כל זמן שיש אור ב'קוקער' (-העינית הקבועה בדלת) סימן הוא שאין אחד מאנשי הבית העומד על יד הדלת מבפנים לראות מהנעשה בחוץ, אך אם החשיך הקוקער הרי זה מורה בעליל כי 'בעל הבית' (או אחד מאנשי הבית) התקרב אל הדלת ומביט בו, כך גם בעת חושך ואפילה, הרי עצם ה'חושך' מראה באצבע על גודל קרבת ה' לעמו דייקא בשעה קשה זו, כי בכל צרתם לו צר ועמו אנכי בצרה.

סיפר הגה"צ מווידיסלוב חתן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע שבימי ה'מלחמה' נאסר במקומות רבים להעלות אורה בבתיים בלילות (מפחד שמא יכיר האויב היכן הוא מקום יישוב) על כן היו דרי העיר מכסים את חלונות הבית בחתיכת 'בד' שחורה, וכך לא ראו מחוץ לבית ש'הבית מלא אורה'. והנה, כשבאו לקנות את הבד היה המוכר מברר שני

באר הפרשה - פרשת בראשית

ז

לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך, וז"ל, אחר שתדעו שאתם בנים לה', והוא אוהב אתכם יותר מאהבת אב לבן, לכן אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לכם לטוב הוא, ואם לא תבינוהו (תדעו, שהוא) כמו שלא יבינו הבנים הקטנים את מעשה אביהם רק יסמכו עליו, בן אתם תסמכו על ה', וזהו שאמר 'כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך, שבכם בחר ה' להיות לו לעם, לכן תאמינו בכל לב ונפש כי הכל בחשבון ממעל לטובתכם ולהנאתכם, עכ"ל.

דברים לדעת איזה סחורה לתת ל'קונה', ואלו הן. א. חוזק המנורה המאירה בחדר, ב. קרבת האורה לחלון הבית. כי ככל שיתרבה האור יש לכסות את החלון בבד עבה ושחור יותר. וכן, לפי ריבוי קרבת המנורה לחלון כן יתרבה עביות ושחורות הבד המכסהו. ומזה למדנו כלל גדול לדידן, כשנראה לנו שהקב"ה כביכול כיסה והסתיר מאתנו את האורה בבד שחור ועבה (הסתר פנים)... עלינו לעיין בשני דברים אלו, אז נבין שככל שהבד יותר עבה ושחור, טמון תחתיו אור גדול יותר - אור המאיר ובא מאחורי המחיצה המבדלת, ואור הישועה הלזה קרוב מאד, ובקרוב ממש יפציע השחר והשמש תזרח בארץ.

ידוע דבר המעשה ב'בעל שם' ממיכלשטאט זי"ע, שמנערתו מפורסם היה כחכם הרזים פיקח אדיר אשר במוחו החריף והשנון כל רז לא אניס ליה, פעם רצה הגראף שבמחוז מגוריו לחזות במו עיניו בפלא הגדול, שלח אחריו וקראו להתייצב לפניו ביום פלוני בשערי ארמונו כי ברצונו לשוחח עמו (כשהיה בן חמש שנים)... בהגיע העת והשעה המיועדת ציווה הגראף לכל משרתיו ואנשי הבית שייעלמו ממקום משמרתם ובהגיע הילד החכם יצטרך למצוא את מקום מושב הגראף בכוחות עצמו... הילד הגיע לחצר הגדולה אשר לפני הארמון הגדול, והגראף רואה מחלון חדרו איך שהילד עומד לרגע - מתבונן ובודק את כל הבנין על כל קומותיו... והנה, ראה זה פלא תוך דקות ספורות והנה הוא עומד בשער טרקלינו של הגראף ומברכו לשלום... ושאלהו הגראף, אמור נא יקירי, מנין ידע מר היכן מקום מושבי והרי הבית מלא בחדרים ומבואות מדוע החלטת לפנות דייקא לחדרי זה, ויען הילד ויאמר, בעמדי מחוץ לשערי ארמוני' והנה רואה אנכי כי בכל החדרים הווילונות פתוחים ועומדים בצדי החלון, זולתי בחדר אחד ויחיד שם סגורים ומוגפים כל הווילונות... משם מיהרתי להחליט כי בוודאי כל הווילונות עומדים צידה כדי שלא יסתירו את האורה ליושביהם... רק באותו חדר שהווילונות סגורים שם מסתתר הגראף - המלך העומד ומתבונן חוצה מתי אבוא לתוכי הארמון הגדול ואדע להיכנס לחדרו ולמצאו...

לימים אמר כי כאן למד יסוד גדול בעבודת ה' - כשאדם רואה ווילונות סגורים והחשכה שולטת - כגון שמתפלל שוב ושוב על איזה ישועה נחוצה ונראה לו שאינו נענה, או שיש לו נסיונות בענין מסויים שאינו מצליח להיפטר מהם... ידע כי שם מסתתר הבורא - מלך העולם העומד ומתבונן מתי יבוא בנו יקירו וימצאהו בתוכי המבוך הגדול הזה. ולענייננו יאמר עוד, דייקא בתוך החושך נמצא הקב"ה...

יא. וכך אמר לי אחד בתקופת חוליו, כשבחסדי ה' זכה לראות את ה'השגחה הפרטית' מלווה אותו על צעד ושעל, והטיב להגדיר את הענין, כי הנה גם לרוצח וגם לרופא יש 'סכין', מעתה, אם נעמוד מן הצד ונראה אדם האוחז בסכין, כיצד נדע אם הוא רופא ובידו 'סכין מנתחים' והוא איש העושה חסד, הוא או להבדיל רוצח הוא, ו'הסכין' משמשת אותו להרוג אנשים רח"ל... אלא שאם הלה אינו מקפיד להניחה במקום מסודר ומשומר אלא 'זורקה' לכל עבר... הרי זה סימן ברור שאינו אלא רוצח, ועל כן לא אכפת לו על שלמות הסכין... אכן אם נראה שהוא מקפיד להניח את הסכין בתוך נרתיקה ובמקום מסודר וקבוע שמע מינה שהוא רופא. עתה, כשאנו רואים את ההשגחה הפרטית בתוך החולי, כאשר ה'סכין' יש לה סדר וחשבון, אין לך ראייה גדולה מזו שהאוחז בה הוא הרופא הגדול ביותר... וכל מעשיו אינם אלא לתועלת הרפואה. אף אנן נעני ונאמר, אם בתוך ה'חושך' רואים גילויים נפלאים של השגחה פרטית, ניסים ונפלאות עד אין מספר, אין לך הוכחה גדולה מזו שגם החושך וההסתר הינו לתכלית טובה... יב. כתב בספר 'מנורת המאור' (פ"ד) כי המשכילים יקבלו הייסורין מאהבה ובעת הצרות ידומו, שנאמר (עמוס ה יג) 'והיה המשכיל בעת ההיא ידום', וכתב (איכה ג כח) 'ישב בדד וידום כי נטל עליו'. עכ"ל.

ולהוציא מדעת בני אדם שה'חכמים' המה מבינים ב'רוחב דעתם' מה אירע ומה היא סיבת המלחמה, היאך נגרמה וכיצד פרצה בפתע פתאום, מי אשם בדבר ובמי תלוי הקולר (ועד שנדמה להם שמי שאינו מביע דעתו בראש חוצות לשוטה ופתי יחשב...) ועל זה כתב ה'מנורת המאור' שאדרבה איפכא מסתברא המשכילים יקבלו הייסורין מאהבה ובעת הצרות ידומו, כי דייקא החכם הוא שמבין שהקב"ה הוא עשה הכל, ושתוק כי כך עלתה במחשבה לפני (מלשון הגמ' במנחות כט:).

באר הפרשה - פרשת בראשית

חזקו ויאמץ לבנכם - אנטה ולא אפחד

המים' - הקב"ה חופף מעליו ובוודאי יגיע בקרוב ש'ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור', וממילא למה יתייבש אם ממילא בקרוב יתיישבו ההדורים, יתבטלו התוהו ובוהו, והחושך יואר באור יקרות".

בפרשתן (א ב-ג), 'והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור', חיוזק יקר אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ה"ח חייו ופעלו עמו' תתיא) כי מראשית הבריאה למד אותנו הבורא כי כן הוא בטבע הבריאה, גם בשיהיה מצב של 'תוהו ובוהו' - 'חושך', תמיד בכל עת ובכל שעה עדיין 'ורוח א' מרחפת ע"פ

אשרי אדם עו לו בך", כמו שאמר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בשם אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע על הפסוק (ישעיה כח טז) 'המאמין לא יחיש' - פירוש, לא ידאג (בית אהרן קמנ), כי המאמין

יג. איתא מהרה"ק רבי מאיר הגדול מפרימישלאן זי"ע (הובא בבירית אברם להרה"ק מזאלאזיץ זי"ע בפרשתו, ובשפתי צדיקים בשם הרה"ק מאפטא זי"ע) שתיבות 'בראשית ברא אלוקים את' - הם ר"ת בבא"א, לרמז על הפסוק 'בך בטחתי אל אבושה' (תהילים כה ב), וכן 'אשרי אדם בוטח בך' (שם פד יג), ולכן התחילה התורה בתיבות הללו לומר שזהו עיקר ותחילת מהות האדם - לבטוח בה' בכל עת ובכל שעה.

וכבר איתא בירושלמי (ברכות פ"ה ה"א) 'רבי חזקיה וכו' בשם רבי יוחנן, לעולם לא יהא הפסוק זז מתוך פיך ה' צבקות עמנו משגב לנו אלוקי יעקב סלה (תהילים מו ח), ר' יוסי בשם ר' יוחנן וחברייא ה' צבקות אשרי אדם בוטח בך' (שם פד יג).

יד. ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמור בארוכה (שמואל א' כט-ל) שדוד המלך נתישב בעיר צקלג ושש מאות איש עמו הם ונשיהם בניהם ובנותיהם, ויהי באחד הימים יצא דוד עם האנשים לעזור לאכיש מלך גת להילחם באויביו, באותה שעה פשטו העמלקיים על צקלג, שבו את כל הנשים (ובכללם, את נשי דוד) ואת בניהם ובנותיהם, את כל ממונם בזזו לעצמם ואת העיר שרפו באש.

משחזרו דוד והעם העירה, נגלה לעיניהם 'חורבן' נורא - ברוח ובגשם, כי לא ידעו מה עלה ויעלה בגורל השבויות... גם כל רכושם וממונם אבד וכלה, באותו הזמן וישא דוד והעם אשר אתו את קולם ויבכו עד אשר אין בהם כח לבכות - פירוש, שגבר צערם מנשוא, והיו הולכים ובוכים בתכלית עד שכלו דמעוניהם, וכלה כוחם מלבכות. הם היו שבורים ורצוצים, מבולבלים ומרוסקים לגמרי, וכבר אמרו חז"ל (ב"ב ח:): 'ושבי קשה מכולם', וכמובן שחששו לגרוע מכל באשר לנשיהם, בניהם ובנותיהם, הן ברוחניות והן בגשמיות, להריגות, רציחות ועינויים, שבניהם ובנותיהם יטמעו בין הגויים, ושהעמלקים - שיא הטומאה והרשעות - יטמאו ויסאבו את משפחתם לדורות עולם.

ולא עוד, אלא שמצבו של דוד היה גרוע ממצבם של כל העם, כי הם הטילו עליו את ה'אשמה' בכל החורבן והאסון הנורא, ואפילו האנשים הקרובים אליו ביותר עמדו עליו ורצו להרגו בסקילה, מרוב כעסם עליו, בטענתם היתכן שה'מלך' הנושא באחריות על עמו, יצא למלחמה וישאיר את עירו ותושבי העיר ללא שמירה, כיצד העז לקחת עמו החוצה את כל הגברים והפקיר את כל הנשים והרכוש, שרק עי"ז נשבו כל בני משפחתיהם וכל רכושם ירד לטמיון (כמבואר שם במלבי"ם שאילו היה משאיר חלק מאנשיו בצקלג הייתה נמנעת כל הצרה), וכך כתיב שם 'ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו כי מרה נפש כל העם איש על בניו ועל בנותיו'.

הגם אומנם, שבמשך ימי חייו כבר עברו על דוד כל מיני מצבים קשים, כשעמד כבר כמה פעמים בפני הריגה, רדיפות וכדו', מכל מקום מעולם לא עמד במצב קשה כזה... שהרי מלבד העמידה על סף הריגה בסקילה, היו לו ייסורי נפש קשים ומרים עד דכדוכה של נפש, שבמו עיניו ראה שהוא עצמו גרם למצב נורא ביותר ברוחניות ובגשמיות לשש מאות משפחות - אנשים נשים וטף, לשואה רוחנית ולהריגות ורציחות, הוא הרגיש שאיבד שתי עולמות, הוא עומד להסתלק מן העולם במיתה משונה ע"י ידידיו הקרובים, ועומד לאבד חלקו בעוה"ב בשל גרימתו למצב כזה נורא למאות המשפחות. דוד המלך לא מצא לעצמו מקום בעולמו באותה שעה מרוב נקיפות מצפון גון ואנחה, ולא נשאר לו במה להתחזק.

זאת ועוד, לא די שלא היה לו עם מה להתחזק, גם לא נשאר לו עם מי להתחזק. כי מדרך העולם, כאשר אדם שרוי בעת צרה, יש המתחזק בבני המשפחה המחזקים זה את זה, יש שמתנחם ברכושו, ולפעמים יש חבר טוב שניתן להתחזק עמו. אך כאן נשאר דוד המלך ללא משפחה וללא הרכוש וגם את החברים והידידים הקרובים ביותר

בבורא ית"ש שהוא מנהיג כל הברואים, הרי סמוך ליבו ובעתו בה' ולעולם אין לו סיבה לדאגה, שהרי יודע שאחוז הוא ב'ידיים טובות' - שהקב"ה נושא אותו בכל עת ובכל שעה, וממילא בוטח בו שידאג עבורו וימלא כל מחסוריו, וכדוגמת התינוק שאינו דואג מאין יבוא עזרי כי שם מבטחו באביו ובאמו שהם יספקו לו כל צרכיו.

איבד - 'כי אמרו כל העם לסקלו', ולא נותר לו במה להתחזק ועם מי להתחזק, ואז עמד אולי בשעה הקשה ביותר בחייו. מכל מקום באותה שעה אמר הנביא ד' תיבות ויתחזק דוד בה' אלוקיו.

במה התחזק - בה' אלוקיו, באותה שעת הסתר פנים איומה ונוראה, באותה עת צרה של 'ותצר לדוד מאד', התחזק דוד בה' לבדו, בקיווי לה' ובאמונה ובבטחון בצור עולמים שיושיעו, באמונה כי גם זו לטובה וכי כל דעביד רחמנא לטב עביד, גם בשעה שלא שייך בשום פנים ואופן להעלות על הדעת איך יכול בכלל להיות 'טובה' ו'לטב עביד' במצב כזה, וכיצד יתכן אפשרות שהמצב יהפך לטוב. בידיעה ברורה שה' אלוקיו עמו בכל מצב ובפרט בעת צרה וכמו שאמר במקום אחר (תהלים מו ב) 'אלוקים לנו מחסה ועוז עזרה בצרות נמצא מאד', היכן שצר יותר שם הקב"ה נמצא יותר, בין אם זה מיצר גשמי או מיצר רוחני, ככל שהצרה גדולה יותר ורב ההסתר, שם הקב"ה נמצא יותר (כפי' הרה"ק מלעכאוויטש, תורת אבות אמונה ובטחון, טו). ממילא במצב כזה של ותצר מאד הריהו נמצא מאד מאד.

מה עלה בסופו - מיד אחר ש'ויתחזק דוד בה' אלוקיו' הלך לשאול ב'אורים ותומים' אם יש בידו לצאת למלחמה לרדוף אחרי הגדוד, ונענה שאכן עליו לצאת למלחמה ויצליח, מיד אסף את אנשיו ורדף אחרי העמלקים וניצחם באופן מוחלט מבלי שיפגעו העמלקים אפילו בציפורן קטנה של אחד מאנשי דוד, והשיב את כל השבויים ללא שנפל שיערה מראשיהם הן בגשמיות והן ברוחניות (כמו שאיתא במפרשים שם), וגם שלל רב ועצום נטלו עמם, ככתוב 'לא נעדר להם מן הקטן ועד הגדול ועד בנים ובנות ומשלל... הכל השיב דוד'.

העיד בנו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שבמשך ימי חייו היה אביו חוזר תדיר על המלים 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו' (דוגמא מדרכי אבי זצ"ל). גם ידוע שבטרם פרוץ המלחמה נשא הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע את דבריו באחת האסיפות הגדולות והנודעות, ובדבריו הקצרים תיאר את המצב שהיה דוד המלך שרוי באותה שעה כשנשאר לבדו ללא המשפחה וללא הידידים רק זאת הייתה נחמתו בעניו - 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו', וזו היתה ישועתו והצלתו. ורבים מאחינו בני ישראל התחזקו במשך שנות ה'מלחמה' בזמנים האפלים ביותר בדבריו אלו.

סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע בבואו לנחם איש יהודי שישב שבעה על בנו שנלב"ע בשנות הבחרות, פעם נתבקשתי מאחד מפליטי המלחמה שריד חרב שאלך אל אבי הרה"ק ה'אמרי האמת' זי"ע, ואבקש ממנו איזה דבר חיזוק לחיות את נפשו השבורה ורצועה על אבדון כל יוצ"ח בעלותם על מוקדה הי"ד, אמר לי אבי הק', כתוב לו כדברים הללו, שכאשר לקחו מדוד המלך ע"ה במלחמת ציקלג את הכל אזי ויתחזק דוד בה' אלוקיו (שמואל א' ל ו), ואח"כ החזירו לו את הכל. הוסיף הפני מנחם לספר 'עזות היתה בי', ושאלתי את אבא זצ"ל, מה ענין זה לזה, הרי אצל דוד היה 'שביה' - שהעמלקים שבו את כל אשר לו, והתחזק בה' שיושיע אותו ויחזירם לו, אבל בנידון זה הרי כולם נהרגו ונשרפו, ובמה יתחזק עתה האב השכול, השיב אבי בקצרה, כך תכתוב לו, ולא הוסיף לפרש כוונתו (אמנם אותו יהודי העיד על עצמו תמיד כי דברי הרבי חיזקו אותו ללא גבול).

וסיים ה'פני מנחם' ואמר, 'באמת עוד נקבל הכל בחזרה, וגם אם אין נראה לנו בעיני בשר האיך יתכן כדבר הזה, גם אליהו הנביא נמצא בכל ברית מילה ואין עינינו רואות'. ובפעם אחרת ביאר עוד על פי מה שאמר ה'אמרי אמת' שלעתיד לבוא יתברר כי כל עניין המיתה אינו אלא דמיון, וביאור הדברים, כי הנשמה ממשיכה לחיות, ובתחיית המתים נזכה לראות ולהשיג העניין לאשורו.

טו. וכך דייקו ממאמר הכתוב (תהלים כז א) 'לדוד ה' אורי וישעי ממני אירא ה' מעוז חיי ממני אפחד', 'שלא נאמר ה' אורי וישעי ולא אירא, ה' מעוז חיי ולא אפחד', אלא ממני אירא וממני אפחד שהוא לשון 'תמיה', והיינו שכל כך בטח בהקב"ה עד שהיה מתמה ושואל 'ממי יש לפחד'... וכמעשה שהיה, פעם נכנס לבית חתנות איש מלובש בעור הדוב (תחפוש) כדי לקיים מצות רקידה ולשמח את החתן, עמד שם ילד קטן שהחל לבכות מרוב רעדה ופחד מהדוב שנכנס הנה חפשי לנפשו, מה יעשה אביו - מראה לילד שאין כאן 'לא דובים ולא יער', רק איש פשוט המסתתר תחת עור הדוב... כך אמר דוד ממני אירא, אחר שרואה אני בבירור שהנני ביד ה', וכל המאורעות המפחידים אינם אלא הסתרה שמחביא הקב"ה עצמו תחתם...

טז. ואף כאשר מחובת ה'השתדלות' להיזהר יותר בשמירה על עצמו ועל בני ביתו שלא לבוא לידי סכנה רח"ל, אך פחד ודאגה מאן דכר שמייהו, אלא ידע שעוסק ב'שמירה' כי כן ציווה המלך ית"ש, אבל אין זה אלא השתדלות

בעלמא ואינה יכולה להועיל כלום, וכמו שכתב בספר 'החינוך' (מצוה תקמו - מצוות ועשית מעקה לגגך) בזה"ל, משרשי המצוה, לפי שעם היות ה' ב"ה משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם, וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגזרתו ובמצותו, לפי זכותן או חטובן, וכענין שאמרו ז"ל (חולין ז:): 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה', אף על פי כן צריך האדם לשמר עצמו מן המקרים הנהוגים בעולם, עכ"ל.

כלל הדברים, אין מקום לדאגה ולחששות מה יהיה וכיו"ב או להתיירא ולפחד אולי יצוץ כאן רוצח וכיו"ב (מחבל) וכדומה, אלא אף אם צריך להגיף החלונות וכדומה - אין זה אלא 'למעשה', אבל יש להרחיק כל חשש מלבנו, וכמו שאמר הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א מעי"ת בני ברק יצ"ו, כי מדרך הבריות לשאול על העבר למה אירע כך וכך, ואילו כלפי העתיד שואלים מה יהיה, והנה 'למה' עולה למניין ע"ה, גם 'מה יהיה' עולה למניין זה, וראה זה פלא 'בטחון' אף הוא בגימטריא ע"ה, חושבנא דדין כחושבנא דדין, ללמדך שה'בטחון' מסלק כל שאלות חששות, פחדים וספקות, הן העבר - 'למה', הן על העתיד - 'מה יהיה'...

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע היה אומר לבאר בסדר ההושענות (בפיט 'אדמה מארר') 'הושענא דגן מדלקת... חיטה מחגב... נפש מבהלה', שכל הנאמר שם שווים במהותם, וכמו שכל בר בי רב יודע שה'דלקת' עוקרת ומשחיתה את ה'דגן' שבשדה, וכן חגבים אוכלים ומאבדים לגמרי את החיטה, כך ממש - הבהלה מכלה ומשחחת נפשו של אדם. פעם שאלו את חתנו של החפץ חיים, ממה התפעל ביותר מתוך כלל הנהגותיו של חותנו הקדוש, ויען ויאמר, הדבר המפליא ביותר היה יישוב דעתו ושלוות נפשו בכל עת ובכל זמן, ואף בשעות קשות כשבאו עליו ייסורים וכדו', ושלוות נפש זו באה לו מתוך תוקף אמונתו בהנהגת ה' את כל העולם בטובו בחן בחסד וברחמים.

בעת שנסע הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בערב חג הפסח לאפות את ה'מצות מצווה' בכפר חב"ד (כשהיה דר בתל אביב), אזי מחמת השעה המאוחרת מיהרו מאד המשמשים, והורה הרה"ק לעמוד, ושמעוהו אומר 'הושע נא נפש מבהלה... הושע נא נפש מבהלה...'. כי אכן הרבה יש לו לאדם ליישב את דעתו ויזהר מאד מן הבהילות. כי מידת הזריזות טובה היא עד מאד בפועל בידיו ורגליו של אדם אך לא במוחו, כי בו צריך האדם להיות מיושב ביותר. מאמר יקר אמר הגרא"מ שך זצ"ל על דרשת חז"ל (יל"ש תתפח) בלשון הכתוב (תהילים קמ ח) 'סכותה לראשי ביום נשק' - זה נשקו של עוג, והיינו שדוד המלך ע"ה התפלל שהקב"ה יסוכך על ראשו ויגן עליו בעת מלחמה, ולכאורה יש להקשות וכי הראש בלבד צריך שמירה והגנה ולא כל הגוף, ומדוע לא התפלל שהקב"ה ישמור את כל רמ"ח אבריו... אלא כי בזמן מלחמה שוררת בהלה גדולה, וצריך שמירה רבתי על 'הראש' - לשמור על יישוב דעתו ותוקף אמונתו בהקב"ה...

ובאותו עניין, כאן המקום לעורר דברים פשוטים ולקרוא בקול גדול, שישמור האדם על עצמו ויזהיר גדולים על הקטנים שלא להיגרר אחר שמיעת קווי ה'נייעס' (חדשות) למיניהם, אשר תועלתם מועטת (אם בכלל...) ונזקם מרובה בשמיעת דעות כוזבות אשר אינם נובעות ממקור האמונה הטהורה, וד"ל... וכשם שבשעה שנופלים טילים (חיצי מוות) צריך לנוס למרחב מוגן', כך בשעה שנזרקים לכל עבר טילים של כפירה צריך 'לברוח למרחב מוגן'... להגן היטב על נפשו לבל יפגעו בו אותם טילים... אך דא עקא, שכאשר האויבים זורקים טילים - יש קול אזעקה להתריע לנוס להצלת הגוף, אך אין קול אזעקה המתריע לנוס להציל את נפשו... וכל אחד ואחד הוא הממונה ו'השומר' על עצמו ועל ילדיו התלויים בו...

מסופר, שלאחר שתמו שבעת ימי האבלות בפטירתו של הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע התהלך בנו הרה"ק רבי מאיר זי"ע עם הגבאי (הרב ביגלאייזען), ובדרך הילוכם אמר לו הרבי הידעת מדוע נהוג אצלנו שלא להעמיד משקה - לחיים במשך ימי השבעה רק לאחריהם, משום שבכל שבעת ימי האבל מדברים אודות הנפטר ומעשה הפטירה, והנה אומרים שהמנוח נלב"ע משום שהיה חולה בכך, ומשום שרופא זה עשה כך אירע כך, וכן כיוצא בזה, ולפעמים אפשר שיחשבו שאילו היו עושים פעולה מסוימת היו מונעים את פטירתו, והרי מחשבות אלו כפירה הם, כי באמת הכל אירע רק אחר שכך גזרה חכמתו יתב"ש, לכך תיכף ככלות ימים אלו, שותים משקה חריף לנקות ולצחצח את המח, ומברכים שהכל נהיה בדברו, להשריש בלבנו שאין כל סיבה גשמית לפטירה, אלא הכל בדבר ה' נעשה, כי כך גזרה ההשגחה העליונה.

זאת ועוד, 'מעשה' היה באיש שנוח לכעוס וכל ימיו היה עסוק בריב ובמדות על כל סובביו שחש מכאובים בליבו, והלך אל הרופא שבדק את מצב בריאותו, והודיע לו, כי לטובתו עליו להיזהר ביותר שלא לכעוס, התרגז הלה ואמר לו, וכי באתי הנה לשמוע 'שיחת מוסר'... השיב לו הרופא, טעות מרה בידך, איני עוסק בתיקון נפשך ומידותיך כי

כנגד אויביהם, וכלי זיין הללו הם כח אדיר וחזק עד שאפילו לאחר 'שהיינו נופלים לפניהם' הרי אם נחזיק בכח התפילה ונזכיר שם אלוקינו מובטח לנו שקמנו ונתעורר".

ובאמת אין לנו שום כח אחר זולתי התפילה, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח ט) לפרש בלשון הכתוב (ישעיה מא יד) 'אל תיראי תולעת יעקב' - 'למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת הזה אינו מכה את הארזים אלא בפיה, והיא רכה ומכה את הקשה. כך ישראל אין כוחם אלא בתפילה'. כיו"ב מצינו שאמר יעקב ליוסף, 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי' (להלן מה נב), ובתרגום בצלותי ובבעותי. ולכאורה תמוה מה ראה 'אונקלוס' לתרגם שלא כפשוטו של מקרא, כלומר בחרבי ובקשתי כפשוטו.

אלא כך הוא ביאור הדברים עפ"י הידוע שהתרגום אינו מפרש רק 'פירוש המילות' גרידא כלשון המקרא, אלא בא ללמדנו את תוכן הענין המסתתר תחת תיבות המקרא (עי' עבוד"י תרומה ד"ה ונועדתי), וכלומר, כי וודאי 'בנגלה' הייתה המלחמה בחרב וקשת בפועל

ולהודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים כך. וכדאיתא בגמ' (שבועות טו:) על מזמור 'יושב בסתר' (תהילים צא) שהוא 'שיר של פגעים', וביאר בספר 'החינוך' (מצוה תק"ב) 'ופירוש פגעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמר מן הנזיקין וכו'. שיש בהם דברים יעוררו נפש היודע אותם לחסות בשם יתברך ולהשים כל מבטחו, ולקבע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק'. והרי לנו 'הבטחה' מבעל החינוך להיות נשמר בלי ספק מכל נזק אם יבטח בהקב"ה ויסמוך על חסדו".

ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר - אין כוחנו אלא בפה

בתיב (תהילים כ ה-ט), 'אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעורר', וביאר הרד"ק בזה"ל, אלה האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים ובטחיים בהם, ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר - כשנזכיר שמו ונקראהו לנצח (אזי) המה שהם ברכב ובסוסים כרעו ונפלו, ואנחנו שהיינו נופלים לפניהם - כשנזכיר שם אלוקינו קמנו ונתעורר, פירוש נתגאה ונתרומם עליהם, עכ"ל. כי התפילה היא הכלי זיין של בני ישראל

אם בבריאות הגוף, והנני מזהיר אותך בתורת 'רופא' שלא תכעס פן יבולע לליבך... כך עד"ז, כל שמיעת ה'חדשות' אינה מוסיפה בריאות, כי אם 'נערוון' (עצבים) בהלה וחרדה...

יז. ומה נמלצו דברי ה'אבודרהם' (סדר התפלה למוצ"ש) דלכן אין אות זיין בכל פרק 'יושב בסתר', כי הבוטח בה' אינו זקוק 'לכלי זיין' ואויביו נופלים תחתיו ומתבטלים ממנו כל הפגעים רעין ומרעין בישין.

יח. וכך איתא ב'פרקי דרבי אליעזר' (פרק לב) למה נקרא שמו ישמעאל, שעתיד הקב"ה לשמוע בקול נאקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, לפיכך נקרא שמו ישמעאל שנאמר (תהילים נה כ) 'ישמע א-ל ויענם'.

הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (עץ הדעת טוב תהילים קכד) מבאר באריכות נפלאה את כל מזמור 'שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו' שנאמר ברוח הקודש כלפי גלות ישמעאל, ונביא מקצת מתוכן דבריו שבתחילה אמר דוד 'לולי ה' שהיה לנו' כלפי ד' גלויות, בכל מדי יון ואדום, 'אבל עוד יש גלות חמישי אחרון לכולם וקשה מכולם, והוא גלות ישמעאל הנקרא פרא אדם (בראשית טז יב) ואז יאמרו ישראל באופן אחר לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם וכו' וכמו שאמרו רז"ל כי לכן נקרא ישמעאל על שעתידין ישראל לצעוק צעקות גדולות בימי גלותו ואז ישמע א-ל ויענם וכו', 'אזי חיים בלעונו' - כלומר אזי בזמן זה הגלות החמישי הוא משונה מכל מה שעבר עלינו, כי אז חיים היו רוצים לבלוע אותנו וכו', כי 'בחרות אפם בנו' - רצונם למחות שם ישראל מתחת השמים וכו', ואם כן אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין לנו תקוה אחרת זולתי שנבטח בשמו הגדול ית' שיושיענו מידם, וזהו שאמר 'עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ' - כלומר סיבת בטחוננו בו ית' הוא, לפי שהוא אשר עשה את השמים ואת הארץ, ונודע כי לא בראם אלא בשביל ישראל שיקיימו את התורה וכו' ואם כן מוכרח הוא שיעזרנו מידם ויגאלנו גאולה שלימה העתידה במהרה בימינו, כדי שיהיה קיום לשמים ולארץ, כי אין להם קיום זולתי על ידי ישראל. עכ"ל.

יט. כלומר, כשם שהתולעת בוטחת אך ורק בפיה, ואין עולה על דעתה כלל וכלל להביא גרון או כל כלי אחר לגדוע בו את העץ, כמו כן נעמוד בתפילה מתוך אמונה שרק על ידה יושיענו אבינו שבשמים, ובל נסמוך על שום דבר אחר שהוא יהא בעזרנו.

נערכה ע"י יעקב אבינו בצלותי ובבעותי, ושפיר אמר על עצמו אשר לקחתי מיד האמורי².

בה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע (ח"ח עה"ת כי תבוא) על הפסוק (דברים כו ז) 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו וישמע ה' את קולנו, בזה"ל, וישמע את תפילתנו לא נאמר, אלא וישמע ה' את קולנו, ללמדנו בא, שצריכים לצעוק בקול בעת צרה³, ועי"ז עונה ה' תיכף, ואף כי לפעמים עונה ה' במשך איזה ימים, ואפילו לכמה שנים, כדאיתא במדרש (מדרש שמואל ד) יש תפלה לכמה שנים, אבל הצעקה בקול מועלת מיד. עכ"ל⁴. וכלומר, שהגם

ממש, והיה נראה שהחרב והקשת הם העורכים את המלחמה והם המנצחים, אך האמת שאין הקב"ה חפץ לעשות 'נס גלוי' לכן הוכרח להשתמש בחרב וקשת, ואין החרב והקשת אלא ה'מסתירים' את עורכי המלחמה באמת, ומי הם עורכי המלחמה, זאת 'מגלה' לנו התרגום - בצלותי ובבעותי, שיעקב התפלל על נצחוננו במלחמה ושם פעל את הנצחון. ובזה יתיישב כיצד אמר יעקב 'אשר לקחתי מיד האמורי', וכי יעקב לקחה מידם, והרי שמעון ולוי ערכו את המלחמה והם לקחו את שכם מיד האמורי, לזה תרגם אונקלוס 'בצלותי ובבעותי', כי שמעון ולוי נלחמו בחרב וקשת, אבל 'עיקר' המלחמה

כ. נודע דבר המעשה אשר היה אצל הגה"ק ה'כתב סופר' ז"ע, אשר איש יהודי מתושבי פרעשבורג הלך לבקר אחד מן השרים ונלווה אליו משרתו הנכרי, הנכרי שראה את כיס המעות (ארנקו) של השר מונח בצד והוא 'תפוח' בשטרות כסף... חמד אותו לעצמו, ואכן הצליח להעלימו באין רואה ולשלשלו לכיסו, אך מכיוון שנתירא להחזיקו ברשותו הטמינו בבית אדונו. לאחר זמן הבחין השר כי הכסף איננו, ויקצוף מאוד, והורה לשוטרי העיר לעשות חיפוש מדוקדק בכל בתי העיר על מנת למצוא את הגניבה, ואכן, לדאבון לב הם מצאו את צרור הכסף מוטמן בבית היהודי, מיד אסרו אותו באזיקי ברזל והשליכוהו הבורה - לבית הסוהר, עד שיעמוד למשפט בעוון גניבתו. היהודי התחנן על נפשו שלא שלח ידו בממון השר ואין לו שום מושג וידיעה כיצד התגלגל הכיס לביתו, אך כמובן שלא קבלו את דבריו, וגזרו את דינו לתלותו על העץ רח"ל.

נכנס ה'כתב סופר' לעובי הקורה והחל לפעול ולהשתדל ב'חלונות הגבוהים' אך העלה חרס בידו, ולא הועילו שום שתדלנות וגם 'השוחד' לא פעל מאומה, במהרה נסע הכת"ס לעיר הבירה בודאפעסט, אך גם שם נתקל ב'דלתות נעולות'. בלילה שקודם היום המיועד לביצוע גזר הדין עלה הכת"ס על יצועו בפחי נפש, והנה בחלום, נגלה אליו אביו הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע וטען כנגדו, היתכן כזאת בישראל, עומדים להרוג יהודי על לא עוול בכפו ואתה הולך לישון, התפרץ הכתב סופר בבכי ואמר, והלא עשיתי כל מה שבידי לעשות ולא הצלחתי... השיב לו החתם סופר, האם התפללת... הלא זה ה'כח' הניתן בידיכם, להתפלל... להתפלל... מיד שלח הכתב סופר להעיר את כל בני העיר משנתם, אנשים נשים וטף, ופקד על כולם להתכנס באישון ליל בבית הכנסת, כאשר התמלא בית הכנסת נשא הכת"ס דבריו, והחל לגולל בפניהם כל דרכי השתדלויותיו, וזעק, אם כל השערים נעולים אבל אצל הקב"ה לעולם אין השערים ננעלים, ושערי דמעה לא ננעלו, ויזעקו כולם בקול גדול, ואכן נתעוררו רחמי הקב"ה ונעשה לו נס, שכשעמד היהודי לפני השופט החל לפתע לחקור את המשרת הנכרי, והלה הודה שידידו במעל, ושחררו את היהודי ותלו תחתיו את הגוי, צדיק מצרה נחלץ ויבוא רשע תחתיו.

כא. איתא בגמ' (שבת סז.) 'אילן המשיר פירותיו סוקרו בסיקרא (צובעו בצבע אדום) כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי' - כדי שיראו אנשים ויבקשו עליו רחמים. ומכאן למדנו, כי אם רואים אנו אילן המשיר פירות הרי זה סימן שהאילן צריך תפילות הרבה שיתקיים, ומן השמים רוצים שיתפללו עליו. על אחת כמה וכמה כאשר אילן בית ישראל משיר פירות רח"ל - הרי זה מראה בעליל שהקב"ה מבקש מאתנו 'השמעיני את קולך', ואין לנו אלא לתפוס אומנות אבותינו בידינו ולבקש רחמים, על כן השתדלו והרבו תחינה לבטל כל גזירות קשות ורעות ושלא ישמע עוד שוד ושבר בגבול עמך בית ישראל.

וכבר כתב המהרש"א (ח"א שבת קו. ד"ה ידאגו) על הא דאיתא בגמ' 'אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה' בזה"ל, ר"ל, ידאגו ובעו לאפושי ברחמי טפי (-צריכים להרבות ברחמים יותר) נגד מידת הדין ששלט בהן, עכ"ל. כב. מעשה נפלא בענין התפילה שמעתי לספר על יהודי נכבד וחשוב בשם ר' קלמן שהיה מיוצאי אונגריין (הונגריה), שבימות המלחמה בשעה שנכנסו הרשעים ימ"ש לעירם והחלו לשלח לעבודה' את בעלי הכח - מבני י"ח שנים (עד בן 55), והזקנים והילדים אחת דינם רח"ל... הרשע קבע מוט בכותל והורה לכל לעבור בסמוך למוט, כל מי שהגיע בקומתו לגובה המוט סימן שכבר מלאו לו י"ח שנים והוא ראוי לעבודה, ואלו הנמוכים יותר הופנו לעבר השמאלי,

הדל תקשיב ותושיע', ויש לבאר שינוי הלשון שבתחילה הזכיר עניים בלשון רבים, ואילו בהמשך נקט דל בלשון יחיד, וכן לגבי 'שועת עניים' אמר רק אתה תשמע, ואילו לגבי 'צעקת הדל' נאמר תקשיב ותושיע, אלא כי הברדל גדול יש בין ה'משוע' בתפילתו לזה ה'צועק', שגדול כוחה של צעקה שהיא נענית אפילו ביחיד הצועק על מצבו, והקב"ה מקשיב ומושיע תיבך ומיד (ואילו בלא 'צעקה' אוי אף תפילת רבים אינה פועלת מיד אלא 'נשמעת' במרומים ונענית בבוא עיתה וזמנה).

כתב הגה"ק המבי"ט זי"ע (בית אלוקים שער התפילה פ"ו) בביאור מה שנאמר (תהילים קו ו) 'ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים', וז"ל, כשהם צועקים אליו ית' כשהוא צר אותם, כלומר שמכירים שמאנתו באת להם הצרה הזאת והם צועקים אליו, אז מן המצוקות שלהם שהם גרמו באיולתם גם כן מושיע אותם, וזהו הנרצה באומרו ממצוקותיהם ולא אמר ממצוקות יושיעם, עכ"ל, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה, ואפילו הרשע הגדול ביותר בידו לבטל כל גזירות קשות ומרות, אם יועק מעומק לבבו אל הקב"ה י"י שירחם עליו י"ה.

שאין תפילה שחוזרת ריקם ואינה פועלת פעולתה לטוב, אך לפעמים אין בכוחה להחיש את הישועה מיד, אלא ממלאים מן השמים את מבוקשתו רק לאחר זמן, אבל הצועק בתפילתו נענה מיד י"י.

וזכר איתא בזוה"ק (ח"ב ב.) בהאי לישנא קדישא, גדולה צעקה מכולן, שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב יח) 'צעק לבם אל ה'', צעקה וועקה דבר אחד הוא, וזה קרובה להקב"ה יותר מתפלה ואנחה, דכתיב (שמות כב כב) 'כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו'. אמר רבי ברכיה, בשעה שאמר הקב"ה לשמואל 'נחמתי כי המלכתי את שאול למלך (שמואל א' טו יא), מה כתיב 'ויחר לשמואל ויועק אל ה' כל הלילה', הניח הכל ולקח צעקה משום דהיא קרובה לקוב"ה יתיר מבולחו, הדא הוא דכתיב (שמות ג ט) 'ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי, עכ"ל"ק.

עוד כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (שפה אחת ד"ה שועת) בגודל כוח הנורא של ה'צועק' בתפילתו, שהנה נאמר בתפילת נשמת 'שועת עניים אתה תשמע צעקת

כמובן שהנערים בני ט"ו - ט"ז היו מהלכים על קצות האצבעות בכדי להגביה קומתם עד גובה המוט. ר' קלמן הנ"ל היה נמוך והפנו אותו לצד שמאל בדרכו האחרונה... ביחד עם עוד קבוצת נערים, והנה בדרכם על הרכבת לאושוויץ נענה אחד מהם והכריז בקול רעש גדול, הבה ונזעק יחדיו לאבינו שבשמים שיציל אותנו ממוות לחיים, ופתח בזעקות ב'שיר המעלות ממעמקים' מתוך בכיות נוראות ותעל שוועתם השמימה. משהוכנסו לתוך תאי הגזים וכבר... מה עשה הקב"ה, באותו רגע שרצו להרגם נגמר הגז ולא היה סיפק בידי הרשעים להוציא זממם לפועל, והוציאו אותם חוצה ונשארו בארץ החיים, וכל ימיו היה רבי קלמן רגיל לומר שהוא חי מאותו 'ממעמקים'... וכבר אמרו חז"ל (ברכות י.) אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים, הבה נזעק 'ממעמקים' (עם כל הפירושים והמשמעויות) והקב"ה יוציא אותנו במהרה מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בזמן קריב.

כג. ואין הכוונה לצעוק בפיו גרידא, אלא כפי העולה מהספה"ק עניין 'צעקה' נובע מתוך ההכרה שאדם מכיר שרק הקב"ה יכול להושיעו, הן כשרואה זאת מצד 'מציאות' הדברים, ובעיקר, כשמשריש בעצמו את האמונה שאין לו שום פתח הצלה אלמלי הקב"ה עוזרו, ולאידך מרגיש שאין בכוחו לשאת את הצרה, עד שמאיליה פורצת זעקת הלב, אוי טאטע אין הימעל, געוואלד... (אוי, אבי שבשמים, הצילני נא), וזעקה גדולה ומרה זו מחרישה כל מקטרגים ופותחת כל רקיעים.

כד. וכן הוכיח ה'פלא יועץ' (ערך צעקה) ממה שנאמר (תהילים לד יז-יח) 'פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם, צעקו וה' שמע', והרי שאפילו אותם עושי רע שדינם נגזר להכרית מארץ זכרם, אך אם צעקו - וה' שמע.

וכה היו דבריו הנוראים של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס השלם שער תורת האדם נ) לאיש יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, וז"ל. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא אזוי לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע - אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין קען ער ביי איהם אויס בעטן וואס ער וויל, עכ"ל, (ובלה"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך - שימותו הילדים, וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר - אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו.

כה. כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקוטים, על תהלים) על הפסוק (תהלים קו ל-לא) 'ויעמוד פינחס ויפלל ותיעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם', ולכאורה צריך ביאור, במה נשתבח פינחס שתחשב לו הצלת בני ישראל

באר הפרשה - פרשת בראשית

קול ה' נכח - נחפשה דרכנו ונחקורה

עמכם בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כרי שתשובו כי אם תאמרו שהוא קרי אוסיף עליכם חמת אותו קרי', עב"לכ".

כבר מילתנו אמורה בדברי הרמב"ם (פ"א מהל' תעניות ה' ב-ג) וז"ל, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקן עליה יוריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקן ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרת (מלשון מקרה) הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להתרבק במעשיהם הרעים ותוסף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה 'והלכתם עמי בקרי, והלכתי

על כן נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', ובוה ישוב חרון אף ה' מעמו, וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם^{כט}. וזכור נזכור מקרא מלא שדיבר הכתוב (דברים י"ב) 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה', בהתחזקות יתירה בכל ענייני יראת שמים, ובביצור החומות והגדרים המרחיקים את האדם מן העבירה^ל.

לצדקה לדור ודור, ואילו בהצלחתו של אהרן בהקרבת הקטורת לא נאמר כן. ומבאר הר"ק, שאהרן הכהן עצר את המגיפה ב'קטורת' הקיימת רק בזמן שביהמ"ק קיים, מה נעשה עתה כשחרב הבית... לזה בא פינחס והעמיד את המגפה ב'תפילה' אשר עד עצם היום הזה יש בכוחנו להתפלל בכל לב כדוגמת פינחס באותם הימים ללא כל שינוי - להציל רבבות אלפי בני ישראל מכל גזירה קשה ורעה, ובעבור העמדת כח זה תחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם.

כו. משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה לו ילד 'פרא אדם' אשר פגיעתו היתה רעה, והיה מזיק ופוגע ברבים, עד שהוכרח האב להכותו על לחיו בכדי ללמדו לקח להיטיב דרכיו, והנה רואה האב שהילד פונה לחדרו ומתחיל לכתוב, נכנס האב לחדר ובדק אלו מחשבות והרהורים העלה הבן עלי גליון, ומצא שכתב הבן 'ביאור' באריכות 'סטירה' זו מה עניינה, שלפתע דבר נוקשה (היא היד המכה) נופלת בחוזקה על בשר רך (הוא הלחי), ומחוזק ה'מגע' שביניהם נשמע קול חזק, ונשאר רושם המכה על הלחי - שנעשית אדומה, וכעבור כך וכך זמן הלחי חוזרת למראיתה הראשונה... נדהם האב למקרא ה'תיאור' והתקצף ביותר, ואמר לבנו, אנכי הכיתי אותך למען תבין את חומר מעשיך ובכדי שתלמד לשנותם, ואתה יושב ועוסק בהתבוננות ו'כניתוח' מהי סטירה... על דרך זה ממש, בורא כל עולמים נתן לנו מכה אנושה לזעזע אותנו, אל יהיה 'עסקנו' בהתבוננות כיצד אירע הדבר, מאין באו אותם מרצחים שפלים ולאין נמלטו... ועל כגון דא זועק הנביא (ירמיה ב' ל) 'לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו'... אלא עלינו מוטל להבין שהקב"ה מדבר אלינו שובו בנים שובבים...

והגם שאין ספק כלל שכל זאת באה לנו מאב הרחמים שוכן מרומים, ואנו מאמינים בני מאמינים שהצור תמים פעלו בכל דרכיו משפט, וגם זאת רצונו ית' מעמנו בשעה קשה כזאת להחזיק איתן באמונה תמימה כיתד בל תמוט, אך בד בבד עלינו 'לשמוע קול שופר' ולהתעורר מתרדמתנו...

כז. והנה לא מצינו לשון נורא כזו 'דרך אכזריות' בכל ספר 'משנה תורה' להרמב"ם, ובפשוטו הטעם שכאן 'יצא מגדרו' וכתב לשון כזו, משום שאם יאמרו שזה ממנהג העולם ודרך מקרה הרי עי"ז יבואו עוד צרות רח"ל, וכמו שכתב הרמב"ם בהמשך דבריו, עיי"ש. אך אפשר לבאר עוד, כי האומר שהקב"ה זעזע את העולם ולקח נפשות רבות לחינם, אין זו אלא מחשבה אכזרית, כי היאך ניתן להעלות על לב מחשבה כזו, אשר הקב"ה שהוא 'אב הרחמים' ימיט אסון נורא כזה 'סתם' בלא סיבה... ופשיטא שאין זה אלא 'רעמים' שנבראו כדי לפשט עקמומיות שבלב...

כח. וכבר אומרים בשם הר"ק בעל התניא זי"ע לבאר במה שאמר דוד המלך (תהילים לב ט) 'אל תהיו כסוס כפרד אין הבין', כי מדרך הסוס שבשעה שמכים אותו הרי הוא ממשיך בהליכתו מבלי לסובב ראשו להתבונן מי הוא המכה אותו, ועל כך זעק דוד, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין - אל תמשיכו בדרככם כמימים ימימה מבלי לעצור ולהתבונן מה רצונו של הקב"ה שהוא המכה אתכם.

כט. הר"ק מדז'וריק זי"ע היה אומר שההפרש בין אדון למלך - שהאדון עושה ככל העולה ברצונו ואילו המלך צריך להימלך בשריו ויועציו ואינו מוציא גזירה או פסק דין ככל העולה על רוחו לבד. ואכן בטרם פרוץ ה'מלחמה' (מלחה"ע השניה) אמר הר"ק שעתה נעשה הקב"ה כ'אדון' וכביכול אינו נמלך בצדיקיו ונגזרה הגזירה....

הוסיף על דבריו חתנו הר"ק ממאכניווקא זי"ע שלכן ביקש מאתנו כביכול על ימים אלו - אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם - כלומר, שאיהפך לבחינת מלך, ואהיה מוכרח להימלך בצדיקים וכן לשמוע את דעתם

מקונן הנביא מדוע לא באו לעזרתה. והתשובה היא בהמשך העניין (פסוק ה) 'כי כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו', ופירש בתרגום יהונתן 'תבעו דחלתי ואתקומו' - תבקשו יראת שמים ועי"ז תחיו.

צדקה וחסד - כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (אהבת חסד ח"ב פ"ה) בזה"ל, כמה צריך האדם להתדבק במדת החסד, שהיא מועלת לעורר רחמי ה'א' וחסדיו על ישראל לב

וכה איתא בנביא (עמוס ה א-ב) 'שמעו את הדבר הזה אשר אנכי נושא עליכם קינה בית ישראל, נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, ומבאר ה'מלבי"ם', שהנה כאשר אדם נופל נפילה שאין בה סכנה נותנים לו סובביו לקום בעצמו, אמנם אם יפול נפילה מסוכנת עד שאינו יכול להתרומם בעצמו מיד יחושו אליו כל קרוביו וידידיו לעזור אותו. אכן בת ישראל נפלה לא תוסיף קום - שאין לה כח לקום מעצמה, ואם כן מן הדין היה שכל שרפי מעלה יבואו לעזרתה, ועל כך

(בתפילות) של כל בני ישראל המתחננים אלי לתת להם שנה טובה ומתוקה שנת גאולה וישועה בכל עניניהם... לטוב להם כל הימים (מפי המשב"ק הרה"ח הנודע ר' שרגא בעלז, ושיבח הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע פירוש זה עד מאד).

מעתיק יש לומר כי אם נקבל עלינו עול מלכות שמים נזכה שיהיה הקב"ה בבחינת 'מלך', ועי"ז ישמע לקול שוועתנו ואנקתנו לבטל מעלינו כל גזירות קשות, ולהחיש קץ ישועה ונחמה במהרה.

ל. בשנות המלחמה הנוראה נשאל הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד היכן הקב"ה... היאך הקב"ה מעלים עיניו ונותן לרשעים ימ"ש להשמיד להרוג ולאבד את היהודים. השיב ה'קדושת ציון' במשל, ל'בעל בעמיו' שדר בבית גדול רם ונישא, ובסביבות הבית היה חצר עם גינת דשא, בקצה הגינה עמדה חומה להפריד בין הגינה לבין היער שהיה מעבר השני, בו תרמוש כל חייתו יער, אריות וזאבים ודובים ושאר חיות טרף, ותמיד היה האב מזהיר את בנו הילד הקטן לבל יעז לעלות על החומה ולעבור לצד השני פן תתפסנו חיה מסוכנת ותטרוף אותו רח"ל, אך כדרכם של ילדים לא שמע הבן לקול אביו, ומפעם לפעם היה מטפס וקופץ לתוך היער והיה האב רץ תיכף ומיד להחזירו בשלום. עד שיום אחד החליט האב לחנך את בנו פעם אחת ולתמיד... התחפש האב לאריה והחל להלך על ארבע ולהשמיע שאגות ארי, וברגע שהניח הילד כף רגלו ביער מיהר ה'אריה' ופער פיו לרווחה ונשך את הילד, הלה נבהל ביותר וזעק בקול אבא, אבא, הצילני נא מיד... כשחזר הבן אל הבית כשהוא פצוע ונשוך פנה אל אביו, ואמר לו, מדוע לא מיהרת להציל אותי מידי האריה, והרי צעקתי אבא, אבא, נענה לו האב, בני יקירי לא היה זה אריה אלא אני בעצמי נשכתי אותך למען תלמד על בשרך שאסור לעבור את הגדר... ובזה השיב ה'קדושת ציון', כי כל הצרות והייסורים אינם באים אלא מידי הקב"ה אשר התחפש ל'אריה', למען נשכיל לילך באורחותיו ולא נתרסק הימנו...

לא. גם 'סגולה' היא לעורר רחמים לקבל תפילותינו באהבה וברצון, וכמו שאמרו חז"ל (שוח"ט סה), שהגומל חסד תפלתו נשמעת. וכה כתב הגה"ק מהר"מ פאפירש זי"ע (אור הישר, עמוד גמ"ח פ"א) בזה"ל, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, ואין מדקדקין בתפילתו, ומקבלין אותו בפנים מאירות, והרבה מליצי יושר עליו בב"ד של מעלה בעת משפטו בא לנגדו.

בדרך זה ביאר בספה"ק 'זרע שמשון' (קדושים ה) בלשון הכתוב (תהילים קטז א) 'אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני', שלכאורה מה עניין 'אהבתי' לכאן, ומבאר עפ"י מה שכתב האר"י הק' זי"ע (שעה"כ דרושי תפילת השחר) שקודם התפילה צריך שיקבל על עצמו מצות ואהבת לרעך כמוך, ועי"ז תהא תפילתו מקובלת במרומים, עפ"י יש לבאר שכך אמר דוד, אהבתי בלבי כל בני אדם בשעה שאני רוצה שישמע ה' את קולי תחנוני.

עוד במעלת החסד כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (וירא ד"ה זעקת) לפרש מה שאמר הקב"ה לקין 'הלוא אם תיטיב שאת' (בפרשתן ד ז) - שאם תיטיב לאחרים אני אשא חטאתך ואסלח לך עליה...

לב. נוראות מצינו ב'ירושלמי' (פאה פ"א ה"א) אמר רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולם צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורים (בעלי לשון הרע) היו יוצאים במלחמה והיו נופלים וכו', אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו, וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין, והכוונה למה שאמר עובדיה לאליהו (מלכים א' יח ג) 'הלא הוגד לאדוני אשר עשיתי בהרוג איזבל את נביאי ה' ואחביא מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ומים' וכו' (והיה זה בזמן הבצורת, והוצרך לבקש מהמון העם שיעזרוהו ויתנו לו מים להחיות נפשם) ואליהו מכריז בהר הכרמל (שם כב) 'אני נותרתי נביא לבדי לה', וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא - כל העם ידעו (שעובדי' מחביא מאה נביאים) ולא גילו למלך...

באר הפרשה - פרשת בראשית

תורה מגנא ומצלא - אין שמירה כתורה

איתא בגמ' (מכות י.) 'אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (תהלים קכג) עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים - שהיו עוסקים בתורה, והרבה יש להתעורר מכאן עד כמה צריך להרבות בעסק התורה, שבזכותה ננצלה ויברתו שונאינו ל'.¹

ומה עוד שעתה בעמדנו בסיום ירח האיתנים, לאחר חג שמחת תורה, הרי הזמן גרמא להתחזקות

אפילו לאחר שכלה זכות אבות (ירושלמי סנהדרין ג.). והוסיף ושם בהערה. והנה עתה, שמדת הדין גברה מאד על העולם, ואין שום עצה להנצל מידי צרות המתחדשות מידי יום ויום, מה מאד יש להתחזק במדת החסד ל', כדי שע"ז תתעורר מדת החסד העליונה, ויקויים עלינו מה שאמר הכתוב (הושע ב כא) 'וארשתוך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים', ואמרו חז"ל, שאומר הקב"ה ומה אלו, שהן בעצמן צריכין חסד, עושין חסד אלו עם אלו, אני, שאני מלא חסד ורחמים, עאכו"כ שאני צריך לגמול חסד עם בריותי ל'.²

לג. יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים - ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' (שבזמן הבית הוצרכו עולי הרגלים לחזור לביתם אחר החג, והרי קושי הדרך מתגבר מאד בעת הגשמים ע"כ היו ממתניים בבקשת הגשמים עד שיגיע האחרון שבישראל לביתו שבנהר פרת), וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר את הבקשה על הגשמים, והיו מעייניהם נתונים לחשב חשבונו של פלוני - למען ייטב לו בדרכו...

לד. נודע מה שהיו אומרים אדמור"י בית בעלזא זי"ע לבאר הטעם שהבקשה על אחינו כל בית ישראל אינה פותחת ב'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים' כשאר סדר הבקשות שם, כי בשעה שבני ישראל מתפללים על אחיהם להושיעם מצרתם אזי נפתחים שערי רצון לפני אבינו שבשמים, ואין צורך לבקש ש'יהי רצון'...

על כן יאמרו המושלים, מעשה בשני אחים שאחד מהם עלה לגדולה ונתעשר בעשירות מופלגת, ואילו השני נשאר עני מרוד חסר כל. ויבוא היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל, החל העני לחשב - אלך לארמונו של אחי, אספר לו על מצוקתי, אולי יחוס עני ואביון אולי ירחם, וכך עשה, בהגיעו לבית אחיו ביקש מ'שומרי הסף' שיכניסוהו אחר שהוא אחיו של 'בעה"ב'. מיד הכניסוהו אל הבית, אך 'העשיר' החליט לעשות עצמו כמי ש'אינו מכיר', ושאלו 'מי אתה', ויענהו העני אחיך אנכי, אך העשיר בשלו - מי אתה, ויענהו בבושת פנים - 'אחיך ובשרך אנכי', אמר לו העשיר 'איני יודע מה אתה סח', כי בן יחיד אנכי להורי, ואין לי אח כלל, נראה לי שטעית באדרעס (כתובת), ויצא העני מלפניו בבושת פנים ובפחי נפש.

כעבור ימים אחדים פנה האח העשיר לבקר כדרכו את אביו הזקן (שממנו עדיין לא שכח), מיד כשנכנס הבן - העשיר, הביט בו האב בפליאה ושאלו - מי אתה, ויען העשיר 'אנכי ראובן בנך בכורך', אמר לו האב 'איני יודע מה אתה סח', אין לי בן הנקרא ראובן, נראה מתוכן דבריך שטעית באדרעס, כי איני מכירך ולא ידעתך, הבן העשיר - שהחל לחשוש שמא אירע משהו לשפיות דעתו של האב לא ידע את נפשו, והחל מתחנן אל אביו - אבי, אבי, הלא שני בנים לך ואני הוא ראובן בכורך, אך האב לא חזר בו ועמד על שלו... עד שבסוף נענה האב ואמר לו, אני הנני אביו של שמעון (העני), אם הינך אחיו הרי אני גם כן אביך, ואם לאו... על דרך זה יהודי המכיר באחיו, והוא גומל חסד ומרבה להטיב לרעהו, אומר הקב"ה אף אני אביך - ואתנהג עמך 'כרחם אב על בנים' (תהלים קג יג)...

ע"כ בשעה שאנו מבקשים וחוזרים ומתחננים יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, הרי עלינו לבקש בעד אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשבייה, שאם אכן נתנהג כאיש אל אחיו אזי נוכל לבקש מאבינו שבשמים... לה. בלשון זה אמר הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע כשאדם מתרץ איזה קושיא בתורה אזי יש מפלה לגוי (אמרי פינחס, שער התורה יז).

לו. אגב אורחא, הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע היה אומר, הנה סגולה ידועה היא לפתוח את ארון הקודש ולהוציא את הס"ת ל'קריאת התורה', ואותה שעה היא שעת רחמים ועת רצון, והנה כתב הרא"ש (הל' ס"ת סי' א) שבימינו קיום מצות כתיבת ספר תורה הוא בכתיבת חומשים ומשנה וגמרא ומפרשיה 'כי מצות כתיבת ס"ת הוא ללמוד בה וכו' וע"י הגמרא והפירושים ידע פירוש המצוות והדינים על בוריים, לכן הם הספרים שהאדם מצווה לכותבם' (עיי' שו"ע יו"ד סי' ע"ר ס"ב ובנו"כ), ולפי זה נמצא כי 'פתיחת הארון להוציא ספר תורה' היינו בשעה שאדם מוציא את

לפי שיעורו והוא סגולה נפלאה להיות לעושה אלה עזר מהש"ת תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה וכל אשר יעשה יצליח הן בתורה הן בחסידות והן בכל משא ומתן.

ובן כתב הגה"ק החיד"א (מורה באצבע אות רח"צ) בזה"ל, אחר החג וחודש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי הוא תחילת השנה והוי סימנא טבא לכל השנה. ועתה בי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפני ח"ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת ה' לא לרצון יהיה ח"ו, לכן אדרבה יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ כגבור בעסק התורה והמצוה ביד ה' הטובה עליו. עכ"ל.

שומר ישראל ישמור שארית ישראל, וירחם על כל אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, ויוציאנו מצרה לרווחה^ל ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה, מתוך בריות גופא^ל ונהורא מעליא, השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמון.

בלימוד התורה, וכמו שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע כי בכל חג ומועד מאיר הקב"ה על כל אחד ואחד מבני ישראל הארה גדולה, ועל ידי אור זה שכלו של אדם מתנבר ומתחדש בעבודת ה' ולימוד התורה הקדושה. אך בצאת החג גם אור זה יוצא מאתו, וכל איש יהיה מי שיהיה אם אך משביל הוא, ירבה בלימוד התורה מיד בצאת החג, ובוה ישאיר על עצמו את האור הגדול לסייע בערו לעבוד את ה' ולהתקרב אליו בכל השנה (הובא בקול יעקב פר' אמור ברה"ה והקרבתם. לתלמידו הגה"ק בעל מלא הרועים זי"ע).

ובך כתב הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (ספר חיים סי' לו) וזה לשונו 'אשר קבלה בידינו כפי מה שמתנהג האדם בי"ב ימים הראשונים של מוצאי החג כן יהיה תמיד מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומנהג חסידים הראשונים להתקדש עצמם ביותר ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב יום אחר החג לעומת י"ב חדשי השנה. ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים ומחזירין על לימודן כל אחד ואחד

הגמרא (ושאר ספרי קודש) מארון הספרים כדי ללמוד בה... ואין לך עת רצון גדולה מזו, ועל אחת כמה וכמה ש'פתיחת' התורה בבראשית, ובכלל זה פתיחת הזמן בהיכלי הישיבות הק' והכוללים היא 'רעוא דרעוין'... כי אין סגולה כתורה. לז. וכן יהי רצון שיקויים בנו מה שפירש המלבי"ם בלשון הפסוק (תהילים כ ח-ט) 'הגם שאלה ברכב ואלה בסוסים מכל מקום אנחנו רק בשם אלוקינו נזכיר, ומכל מקום יעשה לנו שני דברים. א. כי המה כרעו וגם נפלו. ב. ואנחנו קמנו וגם נתעודד בעושר והצלחה'. והיינו שבעז"ה עוד נצא ברווחים גדולים מתקופה זו. ואם 'מן המיצר קראתי י-ה', הרי 'ענני במרחב' – לצאת מן המיצר אל המרחב...

לח. וכמו שאמרו צדיקים (הרה"ק ר"ז מסטריקוב זי"ע, וכן הובא בשש"ק שבתות) לדרוש בלשון הכתוב בתחילת התורה 'בראשית ברא', כי הנה תיבת 'ברא' מתפרשת בג' אופנים. א. הוא מלשון בריאות, ב. מלשון 'בר' (בנים), ג. מלשון 'בר' ותבן, וכלומר, ראשית דבר – שיהיו כל בני ישראל בריאים ושלימים בגופם נפשם ומאדם, ויזכו לבנים, והם ילכו בדרכי תורה ויראת שמים, ולפרנסה בהרחבה ושפע רב.